

Synvärlden

Nr 2 2006

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Sc Västerås arrangerar regiondag, s 4

Standardregler för punkt, sid 15

Styrelsepresentation, sid 20

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
institutet, Resurscenter syn i
Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund (redaktör)
tel direkt 08-39 92 98
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 060-18 78 52

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

jan.wiklund@srfriks.org

2006 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

5 september 2006

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, kassett, diskett och epost.
Adressändringar och nya prenu-
merationer anmäls till
SRF, Registret, 122 88 Enskede,
tel 08-39 90 00.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag till tid-
ningen på epost. Redaktionen
förbehåller sig rätten att korta ner
och redigera insänt material.
Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansva-
rar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Landet runt	4
Macula och gott liv på sc Västerås	4
Daisy för hela slanten	5
Teamwork, ett bra arbetsätt	6
Magisterutbildningen fortsätter	7
Syncentralescheferna samlades bland raukar och stentun	8
Heminstruktörer och arbetslösa	9
Kommunikationsundervisning för hjärnskadade	9
Datorspelen blir fler	9
Ögonmedicin m.m.	10
Att skilja på ögonskador elektriskt	10
Förhållandet visuella färdigheter och läsproblem	
Synutblickar	12
Röststyrning eller nästa Windows på CSUN	12
Standardregler för läskunnighet på punktskrift	15
Pedagogik och diagnos runt Spielmeier-Vogt	17
FFS-nytt.	18
Några ord från 2005 års FFS-are	18
FFS' styrelse – en presentation	20
Årets Syn-kommunikation	23

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg
tel 060-18 78 52
epost lena.soderberg@lany.amv.se

Kansli:

c/o Optikerförbundet, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm
Kanslist: Gunilla Dagerman
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffa.a.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

250:- sätts in på FFS postgiro 1 88 04-5

Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Kvalitetssäkra rehabiliteringen

I planer och program på handikappområdet beskrivs hur mål och åtgärder ska "genomsyra alla verksamheter". De ska "implementeras" i pågående utvecklingsprocess. Honnørsorden upprepas på den handikappolitiska arenan såväl lokalt som nationellt. Varför är detta så viktigt? Vems behov är det man försöker tillfredsställa?

Naturligtvis vill ingen av oss se handikappolitiken som ett särintresse, något litet på sidan om det gemensamma välfärdsbygget. Men vägen till delaktighet handlar inte bara om att "alla ska ta ansvar". Det individuella stödet för att kunna ta kontroll över sitt liv och klara vardagen är den insats som faktiskt gör mest skillnad. Ansvaret för detta kan inte "genomsyra alla verksamheter" det får inte urholkas genom att spridas på varje medarbetare eller basenhet.

Myndigheter har ibland svårt att skilja på mål och medel. Målet är visserligen full delaktighet men vägen dit förutsätter en särskild kunskap som måste ges utrymme och resurser för att kunna fokusera på rätt träning. Landstingens ansvar att tillhand-

hålla specialistkompetens på rehabiliteringsområdet brister på många håll. Uppdraget innefattar så mycket mer än bara hjälpmedelsförskrivning.

Vi ser i nya rapporter, senast en enkätundersökning gjord av SRF om synskadades upplevelse av habilitering och rehabilitering i Norr- och Västerbotten, hur synskadade personer upplever sitt tillkortakommande. De 349 enkätsvar som vi fått in (inkl föräldrar till barn) visar att oroväckande många upplever att man har dålig kontroll över sitt vardagsliv, att man har svårt att hantera situationer såsom att laga mat eller att gå ut på egen hand, att det är känslomässigt svårt att beskriva sin synskada för andra. Problemen är mest uttalade hos gruppen gravt synskadade. Jag tror att just detta tillkortakommande, som man beskriver, skapar ett utanförskap som i sig utgör en stor hälsorisk – en tickande bomb.

Ansvariga kan inte längre framhärda i tron att bara man inrättar en Syncentral så har man fullgjort sin skyldighet på rehabiliteringsområdet för synskadade. Verksamheten måste kvalitetssäkras på samma sätt som övrig vård. Den måste utsättas för granskning där man mäter

effekter. Resurserna måste vara tilltagna så att man följer lagstiftarens intentioner att tillhandahålla högprioriterad och specialiserad rehabilitering och habilitering för synskadade – och det är bråttom.

Kicki Lundmark
förbundsstyrelsen SRF

Macula och gott liv på sc Västerås

Varje år träffas personalen från Syncentralerna från landstingen Sörmland, Västmanland, Uppsala, Dalarna, Värmland, Örebro och Gävleborg. Vi turas om att anordna regiondagen och i år var det Västerås tur.

Vi blev ca 65 personer med föreläsare och utställare (ca 55 från syncentralerna). Vi startade 09.00 med kaffe och registrering. Föreläsningarna började 10.00.

När vi började planeringen av Regionträffen ville vi visa upp vår fina syncentral som flyttade till nyrustade lokaler för 3 år sedan. I Handkappcentrum ingår, förutom syncentralen, habiliteringen, tolk, mobilt hjärnskadeteam, tal-tjänst, datatek och träningsenhet för habilitering. I huset finns också en aula som fungerar bra. Lunchen bestämde vi skulle intas på Scandic hotell ca 15 min gångavstånd från Syncentralen. Vi hoppades på bra väder (mörka moln, men uppehåll). Möjligheten att åka bil fanns med bra parkeringsmöjligheter på Scandic hotell.

Programmet för regiondagen innehöll 2 föreläsningar på förmiddagen om 45 min var:

"Det goda livet" med folkhäl-

Inger Feldt och Johan Seige får blommor av Carina Henriksson, avdelningschef på Syncentralen i Västmanland.

sovetare Inger Feldt och musikkonsulent Johan Seige. "Det goda livet" är ett projekt som startade 2001 och avslutades 2002. Syftet var att nå ut med studiecirklar för att öka kunskaperna om hälsofrågor så brett som möjligt i länet. Kultur- och utbildningsförvaltningen inom landstinget och länsbildningsförbundet har svarat för genomförandet. 195 studiecirklar med totalt 1514 deltagare genomfördes under detta år.

Johan Seige som helt förlorat sin syn i vuxen ålder berättade om sina upplevelser som icke seende. Han berättade om strategier han tar till för att klara sig (ofta utan hjälpmedel). "Man klarar sig det går att lösa". I vissa lägen

måste den synhandikappade säga till att han/hon är synskadad.

Någon frågade om Johan kunde ge oss några råd. Svar: Försök att få synskadade att tänka själva – som synskadad klarar man en hel del utan hjälpmedel = hittar själv olika strategier. Johan är dock inte teknikfientlig – han använder själv ofta avancerade hjälpmedel.

Ögonläkare Olof Wennhall höll en föreläsning om behandlingsmetoder vid maculadegeneration. Han började med naturaförloppet av torr och våt maculadegeneration.

Tyvärr kan man ej bota – däremot ge profylax för att fördröja förloppet.

Daisy för hela slanten

Han nämnde flera förebyggande och fördröjande åtgärder mot våt maculadegeneration, till exempel:

– Ändring av livsstil (rökning, diet, solning) Vi sover förmodligen mindre och är mer exponerade för ljus (cellerna behöver återhämtning). UV-strålning frisätter fria radikaler. Alltså mer belastning på macula i dag när många njuter solsemester och de fina kärnen påverkas av rökningen.

– Kostsupplement med zink, antioxiderande vitaminer (A,C,E), betacaroten, (Betacaroten ej till rökare). Vitaminer i höga doser kan också ha biverkningar. Bättre äta fet fisk och grönsaker. Antioxidanter finns också i blåbär och ginkgo.

– Ytterligare nämndes profylaktisk laser, farmakologisk behandling, kirurgiska behandlingar samt behandlingar som kan bli tillgängliga i framtiden som transplantation av pigmentepitel- eller stamceller, inplantation av chips och genterapi.

Sista 1,5 timme träffades vi i yrkesgrupper och diskuterade intressanta ämnen som ex. ”syntesprojektet”.

Den 30 och 31 mars i år hölls en informations-späckad konferens, det var Daisy för hela slanten.

Utvecklingen av läsprogrammen, för produktion, av spelare och för webbplatser presenterades. Även om Sverige genom TPB var initiativtagare till det som nu är en världsstandard så visade den här konferensen att det pågår mycket aktiviteter på olika håll i världen.

Biblioteken presenterade försök och genomförda förändringar som lett till att lånetider förkortats, bokbestånd blivit mer tillgängliga och särskilda önskemål kunnat tillgodoses.

Exempelvis kan synskadade i Finland nu prenumerera på nyutgivna böcker av sina favoritförfattare. Varje månad kommer ett e-post-brev med nyheterna.

Vid en del bibliotek pågår också produktion av tidningar och tidskrifter i Daisyform med syntetiskt tal. Distributionen sker antingen med utskick av skivor eller hämtning via internet.

Vid TPB pågår ett projekt där högskolestudenter får studielitteratur i Daisy med syntetiskt tal. Tillsammans med de övriga

förbättringarna som skett genom att högskolebiblioteken fått tillgång till bokbeståndet i TPB:s stora bokdatabas har studenterna nästan kunnat få böckerna samtidigt som sina studiekamrater.

En hel del har också gjorts för att förenkla produktion i Daisy, både i fulltextform och från text till tal för kontorsbruk. med ett relativt billigt daisyfiereingsprogram och talsyntesprogram kan vanliga word-filer där rubriker och underrubriker är uppmärskade omvandlas till daisy.

Som följd av denna utveckling och för att dra nytta av den strukturerade formen med bland annat möjligheter till sökning och bläddring i material beslöt SRF:s förbundsstyrelse vid sitt april-sammanträde att *SRF från 1 januari 2007 upphör med produktion på kassett. Daisy på cd-skiva blir då talmediet.*

Det gäller både för tidningar, informationsmaterial och handlingar till förtroendevalda.

Vivi-Anne Emanuelsson
Ombudsman SRF

Konferensen har dokumenterats och kommer att vara tillgänglig på svartskrift och i daisy.

Teamwork, ett bra arbetssätt inom synrehabiliteringen

I dagens samhälle talar vi ofta om teamwork i olika sammanhang. Det är sedan länge känt att teamwork är ett väl fungerande arbetssätt inom rehabilitering, den som skall rehabiliteras får tillgång till många specialiteter och kompetenser samtidigt vilket kan påskynda och underlätta rehabiliteringsprocessen.

Vi, Lilian Hansen kurator, och Magnus Andersson, synpedagog vid syncentralen i Västerbotten fick möjlighet att arbeta i teamwork under tämligen speciella förhållanden, och vill gärna dela med oss av våra erfarenheter därav.

I juni 2005 fick vi i uppdrag att bilda ett rehabiliteringsteam kring en ung, gravt synskadad man med omfattande behov av rehabilitering. Behovet innefattade adl-träning, förflyttningsträning, samt att ge stöd och verktyg för att bättre kunna klara vuxenlivet. Arbetet komplicerades av att vår klient avsåg att flytta till annan ort för studier, och inte önskade skriva sig på studieorten. Han ville också behålla kontakten med sitt nya rehabteam som han genast knöt an till på ett positivt sätt.

Rehabteamet började med att gå igenom den omfattande dokumentation som fanns kring klienten för att inhämta kunskap kring det vi skulle

arbeta med, samt funderade över förslag på hur det kommande arbetet kunde läggas upp. Att upprätta/bygga vidare på tidigare rehabiliteringsplaner blev ett viktigt arbetsverktyg.

Rehabteamet fick en flygande start under augusti månad eftersom vår klient snart skulle börja sina studier. För att kunna erbjuda honom bästa möjliga stöd, beslutade vi tillsammans att göra ett tre dagar långt studiebesök på den skola där han skulle gå. Besöket syftade inte bara till att ge förflyttningsträning i de okända omgivningarna, utan också att kartlägga vilket stöd skolans personal kunde erbjuda, Studieorten låg på ca 40 miles avstånd från klientens hem och våra arbetsplatser.

Under dessa tre dagar arbetade vi från morgon, till sena kvällen med att ge träning i det dagliga livet, både i form av förflyttningsträning, hushållsträning, varvat med spontana samtal kring vår klients upplevelse av oro, stress och känsla av otillräcklighet. En stor del av vårt arbete kom också att kretsa kring att tillsammans med vår klient arbeta fram bra inlärnings- och tankestrategier som han skulle kunna använda sig av framöver. Det blev tre, oerhört jobbiga, men samtidigt värdefulla och mycket läro-

rika dagar för oss alla tre. Det gav oss möjlighet att arbeta riktigt nära vår klient, att visa honom att högt ställda krav måste brytas ner och hanteras på en hanterbar nivå. Vidare att i direkt anslutning till vårt arbete kunna coacha och ge feedback till vår klient, samt vara observanta för hans reaktioner och kunna ta tag i dem direkt.

De stora avstånden mellan rehabteamet och skolan gjorde att vårt arbete fick förankras hos vår klient i form av de inlärdade strategierna, samt hos kursansvariga på skolan i form av praktiska tips och vägledning. Vi dokumenterade allt detta i den rehabiliteringsplan vi upprättade tillsammans med vår klient.

Vi beslöt att ge kontinuerligt stöd per telefon, samt vid uppföljande besök om tre månader. De kursansvariga, samt assistenter på skolan som lovat vara behjälpliga med förflyttnings- och ADL-träning gavs också möjlighet att kontakta oss fortlöpande för råd och stöd.

Att ge stöd per telefon visade sig svårare än någon av oss kunde föreställa sig, både pga vår klients tidskrävande studier, men också pga mycket hög arbetsbelastning hos de inblandade i rehabteamet.

I november 2005 vad det så

dags för uppföljning. Det blev ett nytt besök för rehabteamet på skolan hos klienten. Några tidigare frågor hade löst sig när studierna kom igång, men den del nya frågetecknen hade också uppkommit. Vi varvade uppföljning av rehabiliteringsplanen, med samtal. Det kom även fram att den väg mellan skolan och klientens boende som vi tidigare lagt så mycket möda på att träna in, inte kunde användas längre pga. en omfattande ombyggnation. Det blev att finna en ny väg och börja om med peptalk och coaching.

I februari var det dags för vår avslutande uppföljning. Vår klient hade bestämt sig för att skriva sig på studieorten eftersom han trivdes mycket bra där. Denna gång ägnade vi oss åt att avstämning, såväl med vår klient, som med de personer som arbetade nära honom på skolan. Vår avstämning gav vid handen hur viktigt det är att den praktiska träningen kombineras med lyhördhet för behovet av psykosocialt stöd, och att det sätts in i nära anslutning till övriga insatser. Synrehabilitering ställer ofta höga krav på våra klienter, och genom att arbeta så nära tillsammans kunde vi direkt se de olika behov som uppkom och komplettera varandra. Att arbeta som vi gjorde fick också till följd att vår klient, enligt egen utsago, kände stor tillit till oss och förstod våra avsikter och vår omtanke även när han upplevde att vi ställde höga krav på honom.

Vi i rehabteamet upplevde

att vi fick mycket bra feedback, både från vår klient och från personer omkring honom. Vi kände också en stor tillfredsställelse i vårt arbete, eftersom vi fick möjlighet att arbeta med vår klients hela situation, både ur det rent praktiska, det psykologiska och det sociala perspektivet. För oss gav det också en ökad insikt i våra respektive kompetensområden samt hur det kan samnyttjas för att bättre kunna tillgodose våra klienters behov. Nu arbetade vi med en ung person med en medfödd grav synskada, men vi ser stora vinster med att kunna arbeta på ett liknande sätt även med nysynskadade personer.

Det som gjort vårt arbete extra spännande är den utmaning vi känt i att prova ett lite annorlunda arbetssätt, samt naturligtvis att vi såg att det gav ett positivt resultat. Omtanken om vår klient, samt hans egen vilja till förändring, och styrkan i att kunna arbeta ett patientnära team är saker som vi alltid kommer att bära med oss och som gett oss värdefulla kunskaper när vi nu går vidare med andra jobb. Vi hoppas att även fler kan inspireras av detta så att teamwork inom synrehabiliteringen blir ett arbetssätt som vi kan utveckla inom våra respektive verksamheter.

Lilian Hansen,
kurator

Magnus Andersson,
synpedagog
Syncentralen Västerbotten

Magisterutbildningen fortsätter

Magisterutbildningen med ämnesbredd, inriktning synpedagogik och synnedsättning på Lärarhögskolan i Stockholm fortlever i högönsklig välmåga trots att Kerstin Fellenius snart går i pension.

Första kullen examineras till jul och en ny omgång är på väg in med start i slutet av augusti. Det finns 40 sökande till utbildningen

Christina Westerberg,
Rådgivare vid Specialpedagogiska Institutet med placering i Göteborg, ersätter Kerstin Fellenius. Christina kommer att arbeta 40 % vid LHS. Örjan Bäckman kommer att fortsätta i två år som kursansvarig, och under den tiden kommer man att hitta en ersättare för honom också, försäkrar han.

Dessutom kommer man att arrangera en fortbildningskurs i orientering och förflyttning under 2007, som annonseras i höst.

– Vad som än händer har Lärarhögskolan i Stockholm riksansvar för utbildning inom synområdet, säger Örjan.

Alla rykten om att pionjärernas pensionering skulle innebära en kris för utbildningen dementeras härmed.

Syncentralscheferna samlades bland raukar och stentun

24 syncentralschefer (22 kvinnor och 2 män) träffades på Gotland den 18 och 19 maj för de årliga chefsdagarna.

God uppslutning – 24 av 31 möjliga!

Gruppen är väldigt blandad både vad gäller ålder och uppdrag. En del har ansvar för flera verksamheter förutom syncentral, som tex tolkcentral, hörselvård och datacenter medan andra ägnar sig renodlat åt synområdet. Några arbetar även i verksamheten medan andra är chefer på heltid.

Första dagen ägnades åt att inventera och diskutera vilka olika grupper och konstellationer vi är representerade i och varför, i egenskap av chefer. Eftersom det var relativt många med kort erfarenhet som SC-chef togs det upp frågor kring varför olika grupper bildats och syftet med dessa. Det var oerhört givande – inte minst för oss ”gamla rävar” som varit med sedan begynnelsen och nu fick lov att tänka till kring historiken. Det är lätt att man bara startar upp nya samverkansgrupper efter hand och inte funderar över om något har tjänat ut sin roll och kan avslutas.

Vi var överens om att SYNS (Syncentralernas natio-

nella samverkansgrupp) är en grupp som har sitt berättigande och ska finnas kvar. Vi vill synliggöra oss mera och göra olika instanser medvetna om att SYNS kan fungera som remissinstans och samarbetspartner i tex utbildnings-, rekryterings- och utvecklingsfrågor.

SYNS-gruppen består av sex deltagare och har representation från alla regioner i landet. Deltagarna sitter oftast på tre år. Ett viktigt uppdrag för gruppen är att anordna chefsdagarna. Dagarna på Gotland hade planerats och genomfördes med bravur av: Anita Leksäther, Carina Henriksson, Fanny Franzen-Pettersson, Monika Svedesjö och Ann-Louise Rågefalk. Ingvar Wennmark ingår i gruppen men hade inte möjlighet att delta.

Om dag ett var visionernas dag så ägnades dag två åt mera vardagsnära och verksamhetsanknutna frågor. Vi hade inga problem att fylla någon av dagarna!

Däremellan hann vi med ett fantastiskt trevligt studiebesök på Fårö. För många av oss var det första gången vi var där och alla var supernöjda med besöket, mycket tack vare en oerhört proffsig guide som berättade spännande och intressanta sagner från trakten. Vi fick bland annat

lära oss att se skillnader i stenmurarna (stentun) beroende på vem som byggt dem. Kanske en hobby att börja med för den som gillar att lägga pussel med *många* bitar! Vi gjorde några stopp med bussen för att känna på raukar och besöka ett fiskeläge. På det senare fick vi tillfälle att provsmaka gotlandsdricku som är en dryck som inte finns att köpa utan endast finns som ”hemkört”. Gotlandsdricku är ett måste vid alla bröllop och det går åt mängder vid ”brudvisningarna” eftersom de gästande inte nödvändigtvis behöver känna brudparet! Efter den aperitifen fortsatte vi till konferensgården Gåsemora. Där togs vi emot av ägaren som berättade gårdens historia och vi kände oss snart som personliga gäster i den hemtrevliga atmosfären. Middagen bestod av grillbuffé som smakade utmärkt efter en lång dags aktiviteter.

Många frågor dryftades under dagarna men den som alla var helt överens i var att vi haft två ovanligt bra chefsdagar med högt i tak och god stämning!

I 2006 års SYNS-grupp ingår följande SC-chefer:

Fanny Franzen-Pettersson, Halland
Ingvar Wennmark, Vänersborg

Heminstruktörer och arbetslösa

Sex av tio kommuner som har heminstruktörer anställda säger att det lönar sig ekonomiskt. Ändå är det mindre än en tredjedel av kommunerna som har sådana – låt vara att de kommuner som inte har i regel är små.

Detta får man fram i SRF:s rapport *Heminstruktör*, 2006:3.

Rapporten är en del av ett projekt som syftar till att visa det ekonomiska värdet för såna kommuner som inte har heminstruktörer. Över huvud taget finns det mycket som är dunkelt i fråga om heminstruktörer och det är betecknande att många av dem inte har någon arbetsbeskrivning.

När Handu publicerade sin undersökning om funktions-

hindrades livsvillkor gav det visst genljud i media. Mest rabalder blev det av att så många var arbetslösa och hade dåliga inkomster.

Nu har SRF sorterat ut siffrorna för sina medlemmar och resultatet är ungefär som Handus. Dubbelt så många som i genomsnittsbefolkningen har dålig hälsa. Hälften av medlemmarna i arbetsför ålder har arbete, bara 13% heltid. Och siffrorna är sjunkande. Medan något som är stigande är kostnaderna för hjälpmedel...

Rapporten heter *Livsvillkor för medlemmar i SRF* och har nummer 2006:1.

Rapporterna kan beställas från kontorsservice@srfriks.org.

Kommunikationsundervisning för hjärnskadade

Institutet for Blinde og Svagsynede i Danmark har byggt upp kunskap och erfarenhet av att undervisa personer som blivit synskadade på grund av en förvärvad hjärnskada. Två av institutets kommunikationslärare, Kirsten Ritsmar och Birgitte Schwartz, har samlat delar av denna erfarenhet i en skrift som ger en grundläggande introduktion till typiska svårigheter med kommunikation och hur man kan tillrättalägga undervisningen.

Kirsten Ritsmar & Birgitte Schwartz (2005). Kommunikationsundervisning af senhjerneskadede med synsproblemer. 48 sidor. Skriften kan beställas från pel@ibos.dk

Chefsdagar, forts

Ann-Louise Rågfalk, Stockholm

Eva Carlholt, Jönköping
Viveca Frennberg, Uppsala
Eva Forsberg, Norrbotten

Nyinvalida i SYNS-gruppen blev Eva C, Viveca och Eva F.

Gun Olsson
SC-chef i Kalmar

Datorspelen för synskadade blir fler

På <http://www.timgames.org/mudsplat> kan du kostnadsfritt ladda ner spelet "Mudsplat" – ett arkadspel för gravt synskadade som passar från ca 8 år och uppåt

"Din stad är attackerad. Lerkastande monster har invaderat staden och de kommer inte att vila förrän allt är täckt med lera. I Mudsplat är du en hjälte, och ditt uppdrag är att rädda världen. Det gör du genom att spruta vatten på monstren. Du hittar

monstren genom att lyssna efter deras fula röster. Om du inte är snabb nog så kommer de att försöka kasta lera på dig. Undvik leran genom att röra dig och lyssna efter det svischande ljudet av lera som flyger genom luften. Du kommer att behöva leta efter monstren på olika ställen, t.ex. ett laboratorium och ett maskinrum. Ditt uppdrag kommer att bli svårare och svårare ju längre in i spelet du kommer..."

Att skilja på ögonskador elektriskt

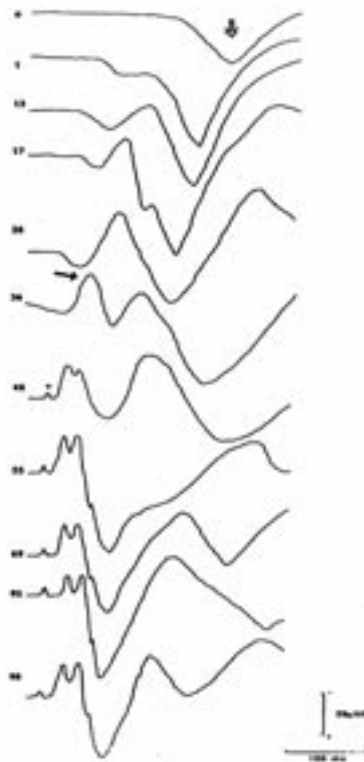
Albinism, som bl a kan orsaka skelning, kan vara mycket svårt att skilja från "vanlig" skelning – men behandlar man albinism med lapp på ögat kan det försämra synen för barnet.

Emellertid finns det metoder att titta "bakom ögonen" med. Anders Sjöström, ögonläkare på Drottning Silvias Barnsjukhus i Göteborg, använder dem också på sitt jobb på Resurscenter syn i Örebro.

Närmare bestämt finns det två stycken, som sammanfattas med begreppet elektrofysiologiska metoder.

– Elektoretinogram, eller ERG, mäter den elektriska aktivitet som uppstår i näthinnan när man belyser den, säger Anders. Då kan man exempelvis diagnosticera retinaldystrofi, eller tillbakabildning av näthinneceller, eftersom det inte blir några signaler utan sådana celler. Andra sjukdomar kan också ge varierande utslag på ERG.

– Visual Evoked Response, eller VER (kan också kallas VEP), mäter i vilken mån hjärnan responderar på ljus. Sen kan man tolka detta om man vet hur synbanorna ska gå i normala fall.

VER från nyfödda barn.

VER-kurvorna visar hur VER ökar i komplexitet under utvecklingen de första månaderna, uppifrån och nedåt

VER kan användas för att spåra inte bara synskador utan också hela syndrom.

– Vi har en synbanekorsning som distribuerar signalerna jämnt på höger och vänster hjärnhalva. Om detta inte fungerar kan det vara tecken på medellinjeskador som ofta är medfödda. Hypofysen kan t.ex. vara drabbad för den

ligger där, och då får man hormonstörningar. Hjärnbalken som förmedlar information mellan höger och vänster kan också vara drabbad.

– Ibland går det för mycket signaler över mittlinjen. Detta är förhållandet vid albinism, dvs pigmentbrist som också drabbar även iris och näthinnan. Vid albinism har ögonen också dålig förmåga att samarbeta och man får dålig samsyn. Men till skillnad från vanlig brist på samsyn går det inte att avhjälpa med lapp, det kan till och med bli värre.

– VER kan också användas till att mäta hur mycket signaler som kommer in till syncentrum. Vid vissa medfödda skador och blödningar kan det variera kraftigt; t ex vid sådana man får hjärnsynskador av, dvs patienten kan inte tolka vad han ser.

– Hos nyfödda kan man mäta mognadsgraden i systemet med VER. När man föds går det inte in några signaler alls till syncentrum, det kommer så småningom. Då kan man se med VER hur fort signalerna utvecklas, hur moget systemet är. Det förändras varje vecka under den tidiga utvecklingsperioden.

Förutom att skilja ut patienter med albinism kan elektrofysiologiska metoder

Förhållandet visuella färdigheter och läsproblem

Kursen i arbetsmedicin vid Linköpings Universitet skyltar med många intressanta studier på sin webbplats http://www.ikp.liu.se/iav/Visionerg/exjobb/lista_exjobb.asp

Nedan sammanfattningen av en av dem, Mats Södermans uppsats om visuella färdigheter och läsproblem

Det finns tre syften med arbetet. Ett är att undersöka hur väl barnens visuella symptom uppfattas av barnet, läraren respektive målsman. Nästa är att screena barnens visuella färdigheter. Slutligen finns det även ett mål i att utvärdera resultatet för att se om frågeställningarna eller metodiken kan användas av skolans personal.

Barnen som undersöktes bedömdes ha problem med läsningen, samt en kontrollgrupp.

Inventeringen av symptom

genomfördes med enkäter till barnen, lärarna och målsmännen. Mätningarna av de visuella färdigheterna gjordes med enkla instrument och tester. Enkätsvaren visade att inom problemgruppen upplevde eleverna själva minst problem, och föräldrarna mest. Ett par symptom avvek från den bilden. I kontrollgruppen var det inga större skillnader.

Vid mätningarna av visuella färdigheter på 35 centimeters avstånd hade problemgruppen lägre värden i fokuseringsflexibilitet. Även förmågan att fokusera maximalt var mindre. Vid mätningarna på 5 meter uppmättes hos problemgruppen något lägre synskärpa, vilket kan tyda på närsynthet.

Kontrollgruppen fick en för hög synskärpa vid +1,0 testet, vilket normalt indikerar översynthet. Tyvärr gick endast optotypavlan till 1,0 i stället för 2,0. Vilket innebär att även barn som har en mycket hög synskärpa kan tolkas som

hyperoper. Vid de övriga mätningarna var skillnaderna mindre.

Tester som kan indikera ett visuellt problem är kontroll av läsavståndet, och ackommodationsförmågan vad avser flexibilitet (med \pm flipp) och maximal anspänning (ackommodationsvidden). Samt +1,0 testet, kombinerat med en optotypavla med synskärpa upp till 2,0, för att hitta okorrigerad översynthet.

Skolorna bör fortsätta med att observera symptom och ta upp anamnes (lyssna på barnets egen uppfattning). Symptom och klagomål som skolan bör vara observant på hos eleven är kort läsavstånd, om texten rör sig eller hoppar samt trötthet och huvudvärk. Vid symptom på ögonproblem eller att den totala visuella funktionen kan vara inblandat bör skolan remittera vidare till en specialist på barns ögonmotorik och närsynproblem.

användas till en massa annat.

– Man får en bättre förståelse för vad som inte fungerar, säger Anders. Man kan till exempel skilja mellan en isolerad ögonsjukdom som man kan se med ERG och något som sitter någon annanstans som man kan se

med VER. Vi kan få riktiga diagnoser, namn på sjukdomen eller tillståndet, vilket är förutsättningen för rätt behandling.

– Om ett litet barn till exempel har nystagmus eller inte ger ögonkontakt, eller på annat sätt upplevs som svagt

seende, kan elektrofysiologiska metoder (VEP, ERG) ge information om det är en medfödd näthinnesjukdom eller en synnervssjukdom eller hjärnskada.

JW intervjuade

Röststyrning eller nästa Windows?

Den tekniska utvecklingen för synskadade diskuterades på årets CSUN-konferens.

För 21 år sedan fick Dr Harry Murphy grundare och före detta chef för "Center on Disabilities" California State Northridge University, en idé att ordna en konferens kring teknik för funktionshindrade – det saknades ett forum för professionella, brukare, forskare och utövare att mötas och utbyta kunskap och erfarenheter inom området som då var relativt nytt och okänt. I år hade CSUN-konferensen 4 530 deltagare och föreläsare från 30 olika länder, den är allmänt känd och har utvecklats till en av de större konferenserna i världen för teknik och programvaror för personer med olika funktionsnedsättningar. En stor del av konferensens innehåll riktar sig till synområdet.

JAWS (Job Assistance With Speech) från Freedom Scientific som är den vanligast förekommande skärmläsaren för personer med grav synskada, har kommit i ny version (7). Några av nyheterna i programmet är förbättrad visning av tabeller på webbsidor och i PDF dokument. Tabellerna presenteras så som

de ser ut på skärmen med kolumnernas celler vid sidan av varandra i stället för på var sin rad. En annan ny funktion är möjligheten att köra JAWS från "USB-minne" och på så sätt använda programmet på olika datorer. Förutsättningen är dock att en JAWS licens finns installerad på den dator som ska användas. I praktiken innebär det att användaren får en möjlighet att ta med sig sina personliga JAWS inställningar, men ännu bättre hade varit om man på ett enkelt och smidigt sätt kunnat flytta programmet mellan datorer. Man har också förbättrat säkerheten på olika sätt, och utbildningsmaterial och handböcker finns i Daisy-format.

En del under konferensen handlade om nästa version av Microsoft Windows VISTA som kommer under 2006 – och vad det i praktiken kommer att betyda för personer som använder skärmläsningsprogram och andra anpassningar/hjälpmiddel. Enligt Microsoft har Windows Vista någonting nytt och bra för "alla". Nya funktioner ska göra det enklare att vara uppkopplad, jobba mobilt, organisera och dela information och arbeta effektivare. Bland annat kommer

"skrivbordet" att få ett nytt utseende som gör att du kan se och arbeta med filer på ett helt nytt sätt. Med genomskinliga fönster kan du se "genom" de traditionella systemikonerna och se förhandsgranskningar i realtid av program, dokument, foton, videor och bakomliggande data. Ett nytt XML-baserat format kan skapas direkt från alla program. XML-formatet återger originaldokumentet exakt oberoende av programvara och lagring som underlättare delning av innehåll. Windows Vista ska också ge ökad säkerhet och sekretess som ska göra vanliga aktiviteter säkrare.

Övergången till Windows VISTA kanske kommer att innebära förbättringar "för alla" förutsatt att användare/brukare med funktionshinder får tillgång till uppgraderingar av sina datorutrustningar och anpassningar samt de utbildningsinsatser som krävs, för att det ska fungera.

Risken finns att personer i behov av särskilda anpassningar hamnar efter och uteslås, om skärmläsningsprogrammen inte fungerar fullt ut. Enligt Microsofts egna uppgifter fungerar inte förstoringsprogrammen Zoom-Text och Supernova i

Windows Vista. Man hänvisar i stället till det inbyggda förstöringsstödet som finns. När det gäller JAWS skärm-läsningprogram tycks det som om version 7.10 inte har stöd för Vista utan att detta kommer först i senare versioner.

Björn Löfstedt från Index Braille AB, från Luleå fanns på plats och visade punktskriftsskrivare – bland annat den som skriver ut 16 sidor samtidigt!

En konkurrerande relativt ny produkt är skrivaren ”Emprint” som kombinerar färgutskrift med punktskrift och kan på så sätt lägga till ytterligare en dimension till sina utskrifter. Säljs bland annat av Iris Hadar AB i Sverige.

En spännande käpp med namnet ”Ultra Cane” visades. Ultraljudseko används för att plocka upp föremål både i ansikts- och marknivå i användarens omgivning. På handtaget finns två knappar

som ger feedback i form av olika typer av vibrationer. Intensiteten i vibrationerna talar om hur långt bort föremålet är. Käppen är relativt lätt och drivs med två AA batterier.

Shan Sasser och Karen Keninger från Iowa City, Iowa, presenterade ett distans utbildningsprogram som de använt i projektform under tre år för att kunna erbjuda personer med synskada möjlighet att få betyg och ett kvitto på deras datakunskaper (jämförbart med ECDL-körkortet). Läs mer på assist@blind.state.ia.us.

American Foundation for the blind presenterade ”Carrer Connect” som är en tjänst för arbets- och studievägledning. Här finns information till den synskadade som söker arbete, elever, arbetsgivare, professionella m fl. Vi har skrivit om CarrerConnect i tidigare nummer av NS men titta gärna på deras hemsida www.afb.org/carrerconnect

T.v. Stevie Wonder var där – van Jawsanvändare och intresserad av ny teknik som kan användas för att producera musik för oss att lyssna till!

T.h. Cliff Winters från CarrerConnect

afb.org/carrerconnect

På www.gatfl.org/reboot/default.htm finns mer att läsa om hur man i staten Georgia återanvänder begagnade datorer och rustar dem för personer med funktionshinder.

Terry Clasper från Jsay höll en fantastisk presentation där han som gravt synskadad använde röststyrning till datorn genom att använda en kombination av Dragon Naturally speaking, Jaws och programmet Jsay. Jsay hjälper användaren genom att det alltid är möjligt att ställa två viktiga frågor oavsett var du befinner sig och få svar tillbaka.

Var är jag? Vad kan jag göra?

Teknik har blivit en möjlighet och också en nödvändighet för att öka möjligheterna för personer som har en synsättning, att delta i samhället i dag. Teknik och hjälpmedel kan öppna upp för tillgänglighet i skola, arbetsliv och göra det möjligt att delta på lika villkor – personer med och utan funktionsnedsättningar. Något som slår en är att teknik kan göra det enklare – men också svårare. Är du intresserad av området är det ett privilegium att delta i CSUN konferensen och besöka mässan som har massor att ge. Inte minst alla duktiga, trevliga människor du möter som gärna delar med sig av sina kunskaper och erfarenheter. Du tar med dig mycket hem och kommer förhoppningsvis att förändra ditt arbetssätt och kanske göra någonting annorlunda och "take some action" som man säger "over there".

Vill du läsa mer om CSUN på svenska titta i NS nr 3/05 där Thomas Ragnarsson och Annelie Wåhlin från Sprida skrivit en reserapport från förra årets CSUN konferens.

Lena Söderberg

**Arbetsförmedlingen Rehabilitering
SYN Sundsvall**

Ovan: Nordiska kollegor, Riitva från Finska Synskadeföreningen, Helsingfors och Birger från Tagarno, Danmark. Nedan: Två norska kollegor från Tambartun Kompetensecenter, Oslo. - Vi har hört mycket intressant – men tycker också att vi själva i norden har en del att komma med! Kanske vi kan ordna en gemensam nordisk konferens inom området syn och teknik?

Beställ digitala Nya synvärlden

Delaktig i den tekniska utvecklingen?

Du kan få Nya Synvärlden två veckor före de andra prenumeranterna genom att

prenumerera på word- och pdf-versionerna.

Skicka ett mejl till jan.wiklund@srfriks.org och beställ.

Standardregler för läskunnighet på punktskrift

Konferensen Getting in touch with literacy hölls för åttonde gången i Denver, den 1 – 4 december 2005.

Konferensen är en mötesplats för amerikanska forskare och pedagoger inom området literacy för synskadade. Temat den här gången var "living literacy", och fokus låg på den inverkan som läsning har på en synskadad persons dagliga liv. Från SIT deltog Anders Rönnbäck och Catharina Johansson, båda utbildare vid Specialpedagogiska institutet, Resurscenter syn i Stockholm. Här följer ett urval av våra intryck från konferensen.

Cay Holbrook, professor vid University of British Columbia i Vancouver, höll ett fantastiskt inledningstal. Sedan förra Getting in touch-konferensen har två framstående läsforskare avlidit. Cay ägnade sitt tal åt sina minnen av Alan Koenig och Sally Mangold. Hon kallade sitt föredrag Lessons from Sally and Alan. Några återkommande formuleringar i hennes tal härrörde sig från minnesbilder från Alan Koenigs sjukdomstid, då Cay fanns hos honom som stöd:

"Pay attention!" En talpedagog hade glömt delar av

sin utrustning, och kunde inte genomföra Alans träning, som det var tänkt. Oacceptabelt, tyckte Cay, och krävde omedelbar åtgärd.

"We don't have all the time in the world." Cay och Alan hade arbetsprojekt på gång och planer för framtida sådana, och plötsligt fanns ingen tid kvar.

"Little things that professionals do or don't do make huge difference." När vi, som "experter", kommer in i barnets, i familjens liv, får det vi gör betydelse för dem i deras liv. Och det vi inte gör får kanske ännu större inverkan? Cay konstaterade att yrkesmänniskans perspektiv på patienten/den funktionshindrade är viktigt, men familjemedlemmars perspektiv och önskemål är absolut oavvisliga. Både Sally Mangold och Alan Koenig var mycket produktiva – Alan som författare till 12 böcker och ett femtiotal artiklar och Sally till ca 45 artiklar.

Cay avslutade med att dela ut några priser. Frances Mary D'Andrea, nu lärare för synskadade studenter i Georgia, verksam även som författare och tidigare medarbetare vid American Foundation for the Blind, fick "the Holbrook-Humphries award". Priset är uppkallat efter grundarna till konferensen Getting in touch

with literacy.

Cay Holbrook presenterade vid en annan föreläsning hennes och Alan Koenigs gemensamma projekt, the SLATE project. Det utarbetade materialet har som syfte att ge fördjupad kunskap om hur man undervisar och utreder barn/ungdomar med synskada. Materialet består av 6 fallbeskrivningar på CD, 4 exempellektioner på DVD samt en websida med information kring synskada. Materialet vänder sig i första hand till lärare, men kan också användas vid information till föräldrar och skolledare. Vid föreläsningen betonade professor Holbrook att man med projektet även vill visa att undervisning av barn med synskada TAR TID och att det krävs högt kvalificerade lärare för att locka fram en god läsförmåga hos den punktskriftsläsande eleven.

I Kalifornien finns sedan några år tillbaka regler för standarden på punktskriftsun dervisningen – the California braille reading standards – som ska kvalitetssäkra utbildningen för punktskriftsläsande studenter. Lagförslaget las fram i juni 2004.

Stuart Wittenstein vid California school for the blind berättade att det var på konfe-

rensen *Getting in touch with literacy* 1999 som han och andra fick inspiration till arbetet med lagförslaget. Det faktum att studenter med synskada inte omfattades av allmänna lästester blev ett bevis för att lagstiftning var nödvändig. I något skede under arbetet med rapporten *A future view* stämde California department of education för brister i undervisningen av en synskadad student. En arbetsgrupp på 12 personer bildades med kompetens att formulera standardreglerna, och den hade följande sammansättning: förälder till synskadat barn, lärare med synskadade elever, forskare inom aktuellt område, sju punktskriftsexperter, grupper av punktskriftsanvändare.

Arbetsgruppen undersökte och utgick från det som står skrivet i skollagen, i läroplaner och kursplaner angående standarden för svartskriftsläsande barn för att nå kunskap om gällande krav. Målet har varit att utforma reglerna så att en person, som själv inte kan läsa eller skriva punktskrift, ändå skall förstå varför ett synskadat barn behöver lära sig punktskrift och vad det innebär att ge barnet denna utbildning.

Exempel på uppfattningar som standardreglerna ska bekämpa är att punktskrift ibland betraktas som "second best" eller som något exotiskt, när det i stället är en synskadad persons viktigaste verktyg.

Reglerna har mottagits positivt. De som har arbetat fram

dem har hållit workshops i Kalifornien, inte bara med lärare som deltagare, utan även skolledare och andra på beslutande befattningar. Naturligtvis måste ekonomiska medel skjutas till. Man konstaterade att en stor del av det som behandlas i reglerna, redan görs men standardreglerna förser beslutsfattarna med strukturen för att genomföra en kvalitetssäkrad punktskriftsundervisning.

Deborah Hatton, Ph.D. University of North Carolina, redogjorde för en del av sin studie om högrepresterande vuxna med synskada. Undersökningsgruppen bestod av 184 personer och där fanns de som har gått i specialskola och de som fick sin undervisning som integrerade elever. Av de som i dag är heltidsarbetande i undersökningsgruppen, har de flesta punktskrift som läsesmedium. Störst betydelse för läsinlärningen hade föräldrar och lärare, och på frågan vad som skulle ha kunnat förbättra läsinlärningen ytterligare, svarade de flesta mera och bättre resurser och att få börja med punktskrift tidigare.

Astrid Vik arbetar som utbildare vid Huseby kompetanscenter utanför Oslo, men forskar också om synskadades läsning vid Oslo universitet. I sin presentation berättade Astrid både om sina egna erfarenheter som användare av flera läsesmedier – i dag punktskrift och tal – och om sin forskning om just använ-

dare av olika läsesmedier. När hon blickar bakåt på sin egen läsutveckling, skulle hon ha föredragit att ha fått börja med punktskrift tidigare. Egna erfarenheter till trots tycker Astrid att val av läsesmedium/läsesmedia för ett barn med synskada är en mycket komplex fråga. Hennes forskningsprojekt har rubriken "A Norwegian pilot study based on a multi-reader's experiences from childhood and work".

Anders Rönnbäck och Catharina Johansson

Pedagogik och diagnos runt Spielmeier-Vogt

3-6 maj hölls i Örebro den första internationella konferensen om undervisningen av elever med Spielmeier-Vogt syndrom.

”SV-teamen” i Norden har en lång tradition av samarbete och gemensam fortbildning. När man började diskutera 2006 års sammankomst stod det klart att det var dags att inkludera deltagare från länder utanför Norden – idén om ”1st International Education Conference on Batten Disease” var därmed född.

Sverige stod i tur att arrangera nästa nordiska konferens. Därmed blev det Örebros och Resurscenter syns lott att, med hjälp av berörda nordiska institutioner, arrangera den internationell konferens.

När Christina Nordqvist och Arne Rohdin anträdde podiet för att öppna konferensen låg dimman fortfarande tung över Närke. Strax började dock de första solstrålarna tränga fram och det dröjde inte länge innan försommaren gjorde sin stora entré.

Ljus och värme kom även att prägla konferensen. Här fanns såväl föräldrar, personer som dagligen möter eleverna som lärare och assistenter, företrädare för olika stödfunktioner och forskare. Alla

samtalade med varandra i vetenskap om att var och en endast har en bit i det fortfarande komplexa puzzel som SV utgör. Totalt deltog ca 140 personer från 10 länder. Två personer kom ända från Nya Zeeland för att delta i konferensen och därefter omedelbart flyga hem.

I Sverige talar vi om Spielmeier-Vogt medan man på engelska talar om Batten Disease. Syndromet, eller syndromfamiljen, har dessutom ett flertal andra namn, t.ex. NCL eller JNCL.

Gemensamt för alla typer är att båda föräldrarna måste bära på anlaget. Den typ av SV som är förhärskande i Sverige innebär att barnet vid de inledande skolåren drabbas av en progredierande synnedättning samtidigt som kramper, nedsatt kommunikationsförmåga och nedbrytning av andra hjärnfunktioner tillstöter.

Andra former av syndromet uppenbarar sig tidigare eller senare beroende på var den genetiska skadan finns. Totalt känner man idag till åtminstone 14 olika varianter av syndromet, men ännu har forskningen ännu inte funnit något botemedel.

Även om vissa föredrag förde åhörarna fram till den molekylärbiologiska och medicinska forskningens frontlinje

idag var konferensens primära syfte pedagogiska aspekter. Vanligtvis utgår det pedagogiska arbetet från att eleven gör framsteg. När det gäller SV måste pedagogen och alla andra i personens omgivning arbeta på ett annat sätt för att svara mot ett behov som går i en motsatt riktning.

Det pedagogiska anslaget kom till uttryck redan vid konferens öppningsdag genom föredrag av Inga-Lill Jakobsson, som forskat kring skolsituationen för elever med syndromdiagnoser, och Hjördis Gustafson, Sveriges första konsulent som arbetat tillsammans med dessa elever, deras lärare och familjer. Under de följande dagarna fick konferensdeltagarna möta såväl pedagoger och andra involverade yrkesgrupper, som forskare och inte minst enskilda föräldrar och representanter för deras organisationer.

Dessvärre finns det här inte utrymme att försöka sammanfatta alla inlägg under konferensen. Den som vill läsa mer hänvisas därför till konferensens hemsida www.battenconference.com för sammanfattningar av de olika presentationerna.

Med drygt 40 barn i Sverige som har diagnosen Spielmeier-Vogt kan gruppen synes

Några ord från 2005 års FFS-are

Det var en stor överraskning för mig att jag blev utsedd till 2005 års FFS-are.

Naturligtvis blev jag stolt, tacksam och överväldigad när jag förstod att det var jag som hade blivit vald. Jag är medveten om att jag har hamnat bland en skara kända veteraner inom svensk synrehabilitering och jag börjar så smått förstå att jag under årens lopp kanske i någon mån har varit med och påverkat svensk synrehabilitering.

Inte kunde jag tro, att jag skulle komma att arbeta med synskadade personer när jag arbetade som optiker i min faders ur/optikaffär i Hjo i slutet på 60-talet eller då jag utbildade mig till oftalmolog-assistent (ögonsjuksköterska) i början på 70-talet. Det var först då klinikchefen Ragnar Törnkvist, Ögonkliniken, Regi onsjukhuset i Örebro, idag: Universitetssjukhus, tyckte att jag skulle vara med och starta upp den syntekniska avdelningen, numera Syncentralen i Örebro (start 1974), som jag

började förstå att ett nytt intresseområde öppnade sig för mig.

Synrehabilitering.

SRF, Landstingsförbundet och Socialstyrelsen hade möten där man diskuterade hur man skulle kunna bygga upp en synrehabilitering för synskadade inom landstingen. Det var en spännande tid då några landsting låg i startgroparna för att starta synhjälpcentraler (bl.a. Boden, Örebro, Göteborg och Linköping), som de kallades till en början, och när man kunde presentera de första skisserna på der första Synhjälpcentralerna på Landstingsförbundets kongress i Lund på

våren 1994. Vi från Örebro visade ritningar på två små rum på runt 40 m² som skulle bli vår syntekniska avdelning.

Vi som var med i starten, märkte snabbt att landstingen var ganska nöjda så fort det fanns en skylt där det stod Synhjälpcentral på en dörr. Synhjälpcentralen var en del av Ögonkliniken, men man hade svårt att stötta en utveckling av verksamheten. Vi märkte också att vi hade olika förutsättningar i de olika landstingen, varför vi anordnade en träff för Ögonläkare, Optiker och ”Synpedagoger” som arbetade på synhjälpcentral, i Örebro våren 1976 där vi beslutade oss för att bilda en intresseförening, där vi framför allt kunde stötta varandra. Vi bildade en interimstyrelse till vad som kom att kallas FFS och vars första styrelse konfigurerades i Linköping hösten samma år.

Synpedagogutbildningen på lärarhögskolan startade 1976 och en ny yrkeskår hade sett dagens ljus. Vi var några styck-

Spielmayer-Vigt-konferensen. forts.

vara liten. Samtidigt är detta den främsta orsaken till grav synskada/blindhet bland ungdomar i Norden enligt professor Stephen von Tetzchner vid Oslo universitet.

I Sverige är det pedagogiska stödet för dessa elever samlat vid Rc Syn i Örebro, vars medarbetare svarade för ett mycket lyckat arrangemang. Förhoppningsvis kommer det att

bli en fortsättning i samband med nästa ICEVI Europe konferens i Dublin 2009.

Harry Svensson
Specialpedagogiska institutet

en som ställde upp som handledare och föreläsare på synpedagogutbildningen och 1978 fick vi gå en skraddarsydd kurs för att få synpedagogbehörighet.

Under 12 år försökte jag bl.a. att medverka till att utveckla Synrehabiliteringen på Syncentralen i Örebro, skaffa erfarenhet av effekterna av olika synskador, utveckla och bedöma optiska hjälpmedel tillsammans med bl.a. dåvarande Handikappinstitutet, undervisningen – lokalt, nationellt och i viss mån även internationellt.

Viktigt på den tiden liksom nu var att skapa nätverk för arbetsföra synskadade, där Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen fanns representerade liksom dåvarande SIH, när det gällde barnens behov.

En annan spännande tid var när företaget Low Vision International, LVI, satsade på att starta Syncentraler i andra länder. Jag hade förmånen att vara med i olika planeringar bl.a. fick jag vara med på plats och starta den första syncentralen i Italien på San Rafaelsjukhuset i Milano

Sedan 1986 har jag arbetat på Ekeskolan, Resurscenter syn i Örebro, framför allt med synutredningar av synskadade barn med ytterligare funktionshinder. De flesta utredningar som sker idag, där Resurscenter syn idag är involverad, sker ute i regionerna. De barn som man har svårt för att klara av med befintliga resurser får komma till oss för utred-

ning.

Vid synutredning på RC-syn i Örebro får man möta ett team där ögonläkare, ortopedist, specialpedagog finns med, liksom sjukgymnast, kurator eller psykolog vid behov. De erfarenheterna jag fick framför allt av vuxna har jag kunnat använda för att förstå effekterna av synskador hos barn och vad det kan innebära för deras utveckling. Varje barn är en utmaning att möta! Vill de samverka med mig eller ej? Det som hela tiden förundrar mig är att trots att barnen jag möter har många kroppsdefekter och inte har en verbal kommunikation har de många andra sätt att kommunicera med oss.

Ett växande europeiskt intresse för gruppen MDVI-barn (multiple disabled visually impaired children) har gjort att vi förutom Norden fått nya länder att utbyta erfarenheter med. Mer om detta finns att läsa om på: www.mdvi-euro.net

Undervisning är ett sätt att föra kunskap vidare och under hela min yrkesverksamma tid har både externa och interna kurser varit viktiga för mig. Vår senaste satsning, förutom 10-poängskursen flerk Funktionshinder och synskada som går på Lärarhögskolan i Stockholm, är en baskurs på Universitetet i Örebro: Barns synutveckling 10 p, som åter kommer att starta i höst. Information om kursen kommer att finnas på: www.oru.se

Med min utmärkelse följde

som pris, en resa för två personer till Stora Karlsö för att uppleva det stora skådespelet då sillgrissleungarna tar det stora språnget från klipphyllorna. En sådan upplevelse detta blir för mig. Tänk att juryn kände till att en av mina passioner är fåglar!

Tack!

Göran Cedermark
2005 års FFS-are

Inbjudan till

Den 5:e nordiske kongressen i synpedagogik

*Rica Park Hotel
Sandefjord, Norge
2 – 4 oktober 2006*

Tema:

**Visuella barriärer
– Att vara synskadad i en visuell kultur**

Anmälan, inbjudan, presentationer och konferensavgift hittar du på www.ffa.a.se

Senast anmälningsdag
1 juni 2006

Varmt välkommen till den 5:e nordiska Kongressen i synpedagogik 2 – 4 oktober 2006 i Sandefjord, Norge.

Med vänliga hälsningar/
Kongresskommiteen
Synnøve Sydnes, Sidsel Brøndmo, Jakob Iversen, Lena Söderberg, Per Mortensen, Winnie Ankerdal

FFS' styrelse – en presentation

Lena Söderberg

Ordförande **Lena Söderberg** arbetar som synpedagog vid Arbetsförmedlingen Rehabilitering Syn med Jämtlands-, Västernorrlands- och Gävleborgs län som upptagningsområde. Är speciellt intresserad av informations- och kommunikationsteknik – hjälpmedel som kan öppna upp för tillgänglighet i skola, arbetsliv och göra det möjligt att delta i samhället på mer lika villkor. Tycker också att fortbildningsfrågor samt nationellt/internationellt utbyte och samverkan är intressanta områden.

lena.soderberg@lany.amu.se

Vice ordförande **Gun Olsson** arbetar som synpedagog och Chef vid Syncentralen i Kalmar. Hon har arbetat länge inom synområdet och under många år varit en

Fr. v. Anette Ek, Anita Sjöberg

drivande kraft i FFS styrelse. Hon vill verka för att utveckla FFS regionala aktiviteter och att alla i vårt land som arbetar med synrehabilitering i någon form, ska känna att Föreningen för Synrehabilitering är till för dem.
gunol@ltkalmar.se

Kassör **Anette Ek** arbetar som synpedagog på Syncentralen i Karlstad. Är framförallt intresserad av barnen. Vill verka för att FFS får igång fler regionala träffar och fortbildningstillfällen. Vill också att alla de olika "intressenterna" inom habilitering, rehabilitering och utbildning kan träffas under gemensamma fortbildningar. Här kan FFS vara en drivande kraft.

anette.ek@liv.se

Ledamöter:

Christina Westerberg är arbetar vid Specialpedagogiska Institutet, Göteborg. Hon är framför allt intresserad av faktorer som påverkar och skapar förutsättningar för delaktighet och gemenskap för gruppen barn, elever och vuxna med synskada.
christina.westerberg@sit.se

Örjan Bäckman är ansvarig för synutbildningen vid Lärarhögskolan i Stockholm. En av Sveriges första synpedagoger och har arbetat inom synrehabilitering i snart 36 år. Disputerat vid KI på en avhandling om återupprättande av läsförmåga för äldre personer med synsvaghet. Starkt internationellt engagerad med arbete kring specialundervisning och synrehabilitering i

u-länder, är styrelseledamot i ISLRR (International Society for Low-vision Research and Rehabilitation) Örjan är särskilt intresserad av att bevaka utbildnings- och fortbildningsfrågor, forskning och internationellt samarbete.
orjan.backman@lhs.se

Emmelie Reinson arbetar som anpassningslärare på Syncentralen i Långbro, Stockholm samtidigt som hon som bisyssla driver ett företag där hon utbildar ledarhundar. Hon började sin "synbana" 1996 med en Hundressörsutbildning i Sollefteå, med efterföljande jobb som hjälptränare i Stockholm ett tag innan det bar iväg till Melbourne i Australien för studier "Bachelor of Health Science" med inriktning på Orientering och Förflyttning. Emmelie blev kvar i 6 år och fick på köpet en Internationell utbildning till Ledarhundsinstruktör vid Guide Dogs Victoria. Hennes intresse ligger inom orientering och förflyttning och tycker det bästa som finns är att se en människa med synskada blomstra och bli så pass självsäker att hon vågar

åka tunnelbana själv – eller ge sig ut utan att vara orolig och ängslig.
emmelie.reinson@sll.se

Catarina Reinestam Nelander arbetar som anpassningslärare vid Specialpedagogiska Institutet, Resurscenter syn i Örebro. Hennes grundutbildning är en fil.kand. i beteendevetenskap. Under senare år har hon också utbildat sig till psykoterapeut, steg 1 och skolhandledare vid St. Lukas i Göteborg. Hon är mycket intresserad av orientering och förflyttning och hon ser stora möjligheter att genom tidiga insatser utveckla flerfunktionshindrades förmåga till självständighet. Genom handledning och utbildning av berörd personal hoppas hon kunna bidra med att åstadkomma en attitydförändring gentemot gruppen flerfunktionshindrade synskadade.
catarina.reinestamnelander@sit.se

Anita Sjöberg arbetar som kommunal Synkonsulent i Gotlands kommun. Alla förskolebarn på ö n t o m sex år är aktuella samt hela sarskolan från specialförskola till

*Fr. v Emmelie Reinson,
, Catarina Hägg, Örjan
Bäckman*

gymnasiesärskolan. Därutöver kan även Sär vux bli aktuella. Tycker det känns viktigt att arbeta inom FFS för barn och ungdomar som har en synskada med eller utan ett ytterligare funktionshinder. Hur kan man t ex förstå sin synskada när man har en utvecklingsstörning? Och hur går det för de små blinda barnen i förskolan?
anita.sjoberg@tjelvar.org

Ann-Margaret Wikner Hellberg arbetar på synska-

*Ann-Margaret Wikner
Hellberg*

Ovan: Christina Westerberg

T.b: Catarina Reinstam
Nelander, Rolf Bergman,
Gun Olsson,

delinjen Hagabergs folkhögskola främst med rehabiliteringskurser för äldre nysynskadade för vilka hon är linjeföreståndare. Har faktiskt arbetat här sedan hon blev synpedagog 1980.

Önskar att äldre synskadades rehabilitering och de sex folkhögskolor som har sådana kurser kommer mer i fokus, och att verksamhet för vuxna synskadade med utvecklingsstörning syns och utvecklas.
ann-margaret.wikner@

hagaberg.fhsk.se

Suppleanter

Catarina Hägg är synpedagog och arbetar på Dalarö Folkhögskola med ungdomar 16-20 år som har en synskada. Är intresserad av barn och ungdomar med synskadas självständighet och delaktighet i skolan och i övriga samhället. Är också särskilt intresserad av orientering/mobility, punktskrift och friskvård.

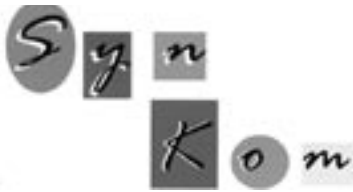
catarina.hagg.dalarno@folkbildning.net

Rolf Bergman arbetar sedan lång tid tillbaka på Iris Hadar AB med försäljning av enklare hjälpmedel som underlättar det dagliga livet för synskadade. Var som medlem i FFS nyfiken på hur styrelsearbetet fungerar i föreningen och tackade därför ja till posten som suppleant när förfrågan kom.
rolf.bergman@irishadar.se

Medlem i FFS?

Nya Synvärlden är medlemstidning för Föreningen för synrehabilitering, FFS. Om du inte redan är medlem, sätt in 250 kronor på FFS pg-konto

1 88 04-5.

*Reservera tid för Syn – Kommunikation
Conventum, Örebro*

Årets teman:

- CVI och diagnostiska kriterier, medicinska och pedagogiska konsekvenser samt pedagogiska strategier – Delaktighet som en social process.

Torsdag den 26 oktober

*** CVI och diagnostiska kriterier. Var står vi i dag?**

Lena Jacobson, docent, överläkare, Ögonmottagningen, Neuropediatrika kliniken, Astrid Lindgrens Barnsjukhus och Karolinska Universitetssjukhuset

*** Olika syntester för barn, hur ska vi tolka resultaten?**

Agneta Rydberg, med dr. ortoptist, Astrid Lindgrens Barnsjukhus samt Karolinska Institutet, St. Eriks ögonsjukhus

*** Diagnosens betydelse i relation till pedagogisk verksamhet.**

Inga-Lill Jakobsson, universitetslektor, Göteborgs universitet

*** Ta ansvar för samverkan - helhetsperspektiv på samhällsstöd till barn/ungdomar med funktionshinder**

Ann-Marie Stenhammar, frilansande utredare, skribent och föreläsare

Fredag den 27 oktober

*** "Vara med eller inte vara med och på vems villkor"**

Berith Jonasson, specialpedagog och Catarina Bergström, barnskötare, Växjö kommun

*** Delaktighet som en social process**

Ulf Jansson, professor, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet

*** Livskvalitet för barn/ungdomar med funktionshinder**

Bengt Lindström, Barnläkare, professor och forskningschef, Folkhälsans Forskningscenter, Finland

Kostnad: 2.500:- + moms.

Konferenspriset inkluderar utställningar torsdag, kaffe och lunch båda dagarna samt middag torsdag kväll. Komplet program med anmälningblankett finns tillgängligt i juni. www.conventum.se Sista anmälningdag är onsdag den 20 september 2006

Se fortlöpande uppdateringar som kommer på hemsidorna: www.sit.se och www.ffa.se

Kalendern

17 - 20 juni

NOK 2006 - XXXVII
Nordic Congress of Ophthalmology, Köpenhamn
www.nok2006.dk/

27 - 30 juni

Nordisk konferens om
CHARGE syndrom, Helsingfors
www.chargekonferens.org

26 - 28 juni

ICOST 2006, 4th International Conference on Smart Homes and Health Telematics, Belfast
www.icost2006.ulster.ac.uk/

10 - 12 juli

Sehnehinderte und blinde Menschen "in Zukunft barrierefrei", Linz
www.inzukunftbarrierefrei.at

12 - 14 juli

ICCHP 2006, 10th International Conference on Computers Helping People with Special Needs, Linz
www.icchp.org

13 - 18 juli

Association for Education and Rehabilitation of the Blind and Visually Impaired (AER) Biennial Conference, Snowbird, Utah (USA)
www.aerbvi.org

16 - 21 juli

12th ICEVI World Conference, Kuala Lumpur
www.icevi.org

18 - 20 juli

Sight Village, Birmingham
www.qac.ac.uk/sightvillage/6-1.html

18 - 20 september

Disability Studies: Research and Learning, Lancaster (England)
www.disabilitystudies.net

7 - 8 september

LVI dagar, Växjö
www.lvi.se

14 - 15 september

FoU-seminarium kring rehabilitering och samhällsinsatser för personer med synnedläggning
www.forumvision.org

2 - 4 oktober

5. Nordiske kongress i synspedagogikk, Sandefjord (Norge)
wan@syndanmark.dk

9 - 10 oktober

Round-table meeting for European psychologists in the field of visual impairment, Köpenhamn
www.ibos.dk/psychology/index.asp

11 - 13 oktober

Hjälpmedelsinstitutets ID-dagar, Stockholm
www.hi.se

19 - 21 oktober

Closing the Gap, Minneapolis

www.closingthegap.com

26 - 27 oktober

Syn - kommunikation, Örebro
owe.lindquist@sit.se

23 november

Barn och punktskrift
www.srfriks.org/BARNOFOR/punktskrifserminarium.doc

27 november - 1 december

12th International Mobility Conference (IMC-12), Hong Kong
www.hksb.org.hk/imc/index.htm

2007

19 - 24 mars

CSUN, Los Angeles
www.csun.edu/cod/conf/index.htm

10 - 12 maj

9th Nordic Network on Disability Research Conference, Göteborg (Sweden)
www.nndr2007.com